

«СІНЯНЬ» («ВПОРЯДКОВАНІ ПО РОКАХ») ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО СТАРОДАВНЬОГО КИТАЮ

Сергій Кошовий

«XINIAN» AS A HISTORICAL SOURCE OF ANCIENT CHINA

Serhiy Koshovyi

The article presents a comprehensive reference of the historical narrative source of Ancient China «Xinian» from the collection of Tsinghua University, the study and research of which continues to this day.

This work is introduced into the domestic academic community and Ukrainian oriental studies for the first time, the historical context of its creation is briefly considered. It is noted that the recorded historical events start with the beginning of the Western Zhou period and bring researcher up to the early period of the Warring States, so it allows a new look at the traditional approach of historical events, historical figures, rulers, which are presented in the great work «Historical Records» ('Shiji') by Sima Qian and have many new nuances, a number of disproofs, bias and fill the gaps in our knowledge of the history of Ancient China.

Based on already published sources and research materials by foreign authors, it is studied that the events in the narrative source «Xinian» partially match the material with such classic works as «Bamboo Annals» («Zhushu jinian»), «History Book / Book of Documents» («Shujing») and so on. The study found that since the Western Zhou period, the Chu State, which many researchers have identified as barbarians, has been deeply influenced by the Chinese traditional culture of the Central Plains and has contributed to this cultural tradition of mutual integration and cultural exchange. It also reveals new horizons in the early history of Qin state. These facts have been found to require a review of various aspects of the political, administrative, legal, and religious history of the «Chinese» world.

Practical value: invaluable material for clarification of the established postulates in textbooks and materials of seminars on the history of the Ancient World, Ancient China in particular on the subject of the analyzed historical period.

Keywords: Xinian of Tsinghua bamboo slips, history of Ancient China, Qin state, Chu state, Western Zhou period, the Spring and Autumn period, the period of the Warring States (Zhanguo), Chinese intellectual tradition.

Безсумнівно, відомо що Китай – одна з найдавніших держав світу і єдина цивілізація світу, розвиток якої не переривався. З тривалим періодом історичної спадщини нарощується послужний перелік подій та явищ, які формують мислення та характер нації, інтелектуальну традицію та поведінку, разом із стереотипами та упередженістю охоплюючи усі сфери життєдіяльності суспільства.

Вже майже 10 років минуло з тих пір, як було офіційно оприлюднено матеріали з колекції провідного китайського університету Цінхуа (м. Пекін), які були названі дослідниками-видавцями «Сінянь» («Впорядковані по роках», 繫年) (Qinghua 2011). Існували і альтернативні пропозиції від китайських вчених щодо назви пам'ятки, зокрема «Історії впорядковані по роках» (故事繫年) та «Старожитності впорядковані по роках» (古事繫年) (Liao Mingchun 2012). Дане письмове історичне джерело представляє собою збірку текстів історичного, літературного жанру, що оповідають про історію та допомагають заповнити існуючі прогалини у вивченні різноманітних питань династії Чжоу (周朝) і написані на бамбукових планках – найпоширенішому матеріалі для фіксування та передачі інформації тієї історичної доби поряд з дощечками із різних порід дерева та шовку. Можна сказати, що використання пам'ятки «Впорядковані по роках» вкрай доречно для вивчення історичних подій, що відбувалися на ранніх етапах розвитку держави Цін та є важливим завданням для здійснення майбутніх досліджень тексту у цьому напрямку,

особливо у частині походження, становлення та посилення цього державного утворення серед інших держав.

Відомо, що у 2008 р. випускник вищезазначеного університету та доларовий мільярдер по версії журналу Forbes пан Чжао Вейго (趙偉國) (Forbes 2021) купив на аукціоні у Гонконзі матеріали не встановленого походження та передав у дар колекцію з 2388 бамбукових планок з стародавніми текстами ієрогліфічної спадщини держави Чу (楚國文字) (Haeree Park 2016, с. 143).

У західному академічному співтоваристві, незважаючи на загальну тенденцію розглядати історичну класику в критично-текстологічному ключі, яка пов'язана з традиційними китайськими творами, які зараз класифікуються як класичні (经) або історичні (史) за жанровими особливостями, все ж порушувалося ряд питань, пов'язаних із заповненням прогалів в історичних матеріалах зазначеного періоду та було кинуте виклик існуючим інтерпретаціям природи та достовірності канонічних історичних текстів епохи Чжоу. Перші спроби формулювання основних завдань, визначення важливих аспектів історичної спадщини джерела реалізував вчений Ю. А. Пінес у дебютній англійській публікації «Історія та історіографія Чжоу: Введення до рукопису з бамбуку «Сінянь»» (Pines 2014). Крім цього, у 2016 р. з'явилася публікація (Liu Guozhang 2016) також англійською мовою авторства Лю Гочжан [刘国忠], яка є перекладом видання книги 2011 р. «Дотик до бамбукових планок із Цінхуа» (走近清华简), що безпосередньо актуалізує питання пам'ятки «Впорядковані по роках» не лише для академічної спільноти, але і для широкої аудиторії читачів.

За даними ізраїльського вченого-китаєзнавця Ю. А. Пінеса, автора солідних теоретико-методологічних монографій та здебільшого інформативних статей енциклопедичного формату, чий науковий доробок у царині історії Стародавнього Китаю ми вважаємо засадничим для цієї роботи, зазначає, що до 2019 р. вивченню даного джерела було присвячено не менше дванадцяти монографій та більше двохсот академічних статей опублікованих у КНР, Японії, на Тайвані та у науковому доробку синологів західного світу (Pines 2020, с.37). Варто зауважити, що продовжують з'являтися наукові статті, дисертації, тематичні публікації про тлумачення стародавнього тексту, наратив, історичні постаті, події, художньо-стильові особливості твору, датування, граматичні та стилістичні особливості, часові модифікації, структуру розділів, риторичну та його політичний меседж, достовірність історичних епізодів викладених на його сторінках тощо. Результати цих досліджень спричинили неабиякий вплив на подальші напрями дослідницької думки, зокрема на переклад досліджуваного нами тексту твору англійською мовою (табл. 1). Дана тема не представлена у вітчизняній китаїстиці і на жаль жодної публікації з цієї тематики за весь час не було серед представників української синологічної спільноти та академічної наукової думки.

Таблиця 1

**Пропозиції вчених-синологів щодо англійської назви твору «Сінянь»
(«Впорядковані по роках»)**

Автор	Пропонована назва джерела для англійської спільноти
Ю. Пінес (Pines 2020, с. 37)	«String of Years» («Вервечка років») або «Linked Years» («Зв'язані/Поєднанні роки»).
О. Мільберн (Milburn 2016, с. 54)	«Annalistic History» («Літописна історія»).
П. ван Ельс, С. Квін (P. van Els, S. Queen 2017, с. 20)	«Sequence of Years» («Послідовність років»).

Примітка: згруповано автором на основі джерел (Pines 2020, Milburn 2016, P. van Els, S. Queen 2017)

У цьому контексті варто зазначити, що перша публікація про знахідку була оприлюднена у китайському археологічному журналі «Культурне надбання» (文物) у 2011 році (Lixueqin 2011).

Прикметно, що з тих пір представники академічних кіл зарубіжної наукової думки, китаєзнавці доволі активно розпочали жваву дискусію щодо цього твору, змістовної частини викладених подій у ньому.

Для вивчення цих процесів та з огляду на значну історичну, культурну цінність пам'ятки у тому ж році було засновано Центр з охорони і дослідження розкопаних літературних пам'яток при університеті Цінхуа (清华大学出土文献研究与保护中心) (Qinghua daxue). На основі обробки і дослідження цих даних Центр почав щорічно випускати по одному альбому зі сканованими зображеннями бамбукових дощочок «цзянь» (竹简) із цієї колекції. Станом на листопад 2020 р. було видано десять томів, які є результатом довготривалої командної роботи та багаторічної співпраці китайських вчених з різних центрів і освітньо-наукових середовищ. Безперечно слід відмітити, що цьому передують етапи обстеження матеріалів, їх обробки, очищення, видалення забруднень, проведення консерваційних робіт та реставрації пам'ятки, копіювання, виконання ескізів, попередній аналіз, тлумачення археологічного матеріалу, який повинний ґрунтуватись на бережливому ставленні до історичної субстанції та автентичних елементів і характерних рис пам'ятки, а також передбачати розкриття і збереження її культурної та історичної цінності. Важливим є те що, кожен том публікації містить неоцінений науковий скарб, який складається з чотирьох основних частин: скан дощочок з високою роздільною здатністю у повну величину та необхідні деталі широким планом; збільшені фрагменти сканів дощочок із текстом; тексти з транскрипцією та з детальною анотацією дослідників і аналізом історичної і лінгвістичної складової; таблиці ієрогліфів. Крім цього фахівцями було розпочато видання наукового вісника «Виявлені [розкопані] документи» (出土文献).

За оцінкою визнаного китайського вченого, досвідченого й вимогливого упорядника стародавніх текстів пана Лі Сюеціна (李学勤, 1933–2019 рр.) твір був написаний близько 370 р. до Р. Х. На додаток, у грудні 2018 р. способом радіовуглецевого датування, яке провів Пекінський університет було встановлено, що знайдені бамбукові планки датуються 305 ± 30 рр. до н.е., тобто середнім або пізнім періодом Чжаньго («Воюючі держави»).

За твердженням Ю. А. Пінеса, яку ми цілком поділяємо – це без сумніву найбільш значуща документальна пам'ятка з огляду на можливість пізнати еволюцію поглядів історіографічних традицій Стародавнього Китаю.

Даючи характеристику джерела варто наголосити, що текст пам'ятки не надто великий, містить трохи більше 5000 символів, написаний на 138 бамбукових планках довжиною 44,6–45 см. Фактично у теперішньому вигляді цей твір розділений на 23 розділи. Аналіз мовних зворотів, стилістика та зміст вказує на те, що цей текст за припущенням науковців базувався на попередніх історичних джерелах держав Чу (楚國) та Цзінь (晉國) на додаток до автентичних джерел із спадщини правлячої династії Чжоу (周朝). На це вказує хоча б такий факт, що більшість історичних подій співпадає та перегукується з матеріалами викладеними у таких наративних джерелах, як «Коментар Цзо» (左传), «Промови держав» (国语), «Бамбукові Анналі» (竹书纪年), «Книга історії/Книга документів» (尚书) тощо. Вдаючись до паралелізму між різними явищами і подіями цей оповідний документ віддзеркалює тогочасну політичну боротьбу та являє собою репрезентативну сукупність фактів для дослідників доціньської доби (історичний період до першої об'єднаної імперії) в історії Стародавнього Китаю. У них представлені відомості, що значно розширюють наші уявлення у питаннях історії Стародавнього Китаю (зокрема господарські відносини, юридичні практики, міждержавні стосунки), проте відомості політичної історії (події) описані – найменше. Головна увага приділена міждержавним стосункам більше ніж шістьох століть. Разом з тим він не є суто канонічним текстом з чіткими хронологічними рамками.

Зупиняючись більш детально на самому джерелі, варто зауважити, що для зручності аналізу вчені поділяють його на умовні три частини. Як свідчить аналіз тексту, частина 1 (розділи 1–3) оповідає події періоду Західна (Рання) Чжоу (бл. 1046–771 рр. до Р. Х.): розділ 1 висвітлює піднесення та занепад династії Чжоу від повалення династії Шан до поразки її військових підрозділів від ворогів кочівників-жунів (戎) у 789 р. до Р.Х.; розділи 2–3 зосереджуються на піднесенні великих регіональних держав, опис подій триває до перших років періоду Чуньцю («Весни і осені», 770–453 рр. до Р.Х.). Мова зокрема йде про підйом та посилення держав Цзінь, Чу та Цін (秦國) в системі «семи найсильніших держав Чжаньго» (戰國七雄) в Піднебесній вже в наступний історичний період. Частина 2 (розділи 4–19) головним чином охоплює період Чуньцю і оповідає історії цього етапу розвитку. Ці розділи перегукуються з частинами «Коментар Цзо» та широко відображають міждержавні стосунки між ними. Виклад матеріалу головним чином зосереджено на зовнішніх відносинах держави Чу та його основних союзників та су-

перників, зокрема держави Цзінь. Висвітленню подій, пов'язаних з державою Цінь приділено доволі багато місця і уваги у викладі бачення держави Чу, даючи власну оцінку розвитку подій китайського минулого. Власне держава Цінь – важливий союзник Чу протягом більшої частини обговорюваного періоду. Вдаючись до ретроспективи доречно зауважити, що свідчення матеріалів «Сінянь» в тому, що вони коректують виклад китайської історії з точки зору подання її у викладі перспективи, яка представлена у текстах і джерелах доби Чжаньго, більшість з яких пов'язані з стародавніми державами Ці (齊國), У (吳國), Юе (越國) та іншими. Також описується історія держави Вей (魏國), утворення міждержавних альянсів та їх розпади, є намагання осмислення складних соціально-політичних процесів у тогочасному суспільстві, зумовлених кардинальними змінами, які обумовили потребу в нових управлінських методах, політичному контролі, підходах до соціальної організації, формах збору податків, обліку і контролю за робочою силою, оновлених завданнях для армії. Частина 3 (розділи 20–23) головним чином висвітлює події середини V – початку IV ст. до Р. Х., за винятком окремих пасажів розділу 20, які подають історію періоду Чуньцю. Ця частина, надзвичайно інформативна та не має аналогів ні в отриманих, ні знайдених раніше під час розкопок текстах, заповнюючи існуючі прогалини в історичних даних цього періоду.

Отже, стародавній текст «Сінянь» («Впорядковані по роках») має дуже важливе значення для вивчення історії та культури Стародавнього Китаю. Практичне значення вивчення полягає у тому, що результати дослідження можуть використовуватися у курсах лекцій з історії Стародавнього Китаю, у спецкурсах і спецсемінарах, при написанні підручників та посібників для вищих і загальноосвітніх навчальних закладів, курсових і кваліфікаційних студентських робіт, у процесі подальшого вивчення окремих аспектів минулих взаємовідносин між державами доби Чуньцю («Весни і осені») та доби Чжаньго («Воюючі держави») до періоду об'єднання в єдине ціле, окрім цього дозволяє розкрити важливі, але маловивчені сторінки минулого Китаю.

Без сумніву, введення у науковий обіг цієї історичної пам'ятки має широкий і глибокий вплив на такі дисципліни, як історія Стародавнього Китаю, історична географія, філологія, археологія, дипломатія, вивчення і дослідження ієрогліфічного письма, становлення китайської інтелектуальної традиції тощо.

В англійських працях та китайському науковому дискурсі порушені теми, які до сих пір недостатньо висвітлені у вітчизняному сходознавстві, китайознавстві зокрема, тому представляють особливий інтерес при вивченні даного джерела.

Автор планує провести більш детальне вивчення цієї пам'ятки, зокрема здійснення перекладу та тлумачення цілого тексту або його фрагментів на українську мову.

Список джерел та літератури

Forbes.Електроннийресурс].–Режимдоступу:<https://www.forbes.com/profile/zhao-weiguo/?sh=2b17cd903a58>
HAEREE, PARK, 2016, The Writing System of Scribe Zhou Evidence from Late Pre-imperial Chinese Manuscripts and Inscriptions (5th – 3rd Centuries BCE). Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH, 391.

廖名春：《清華簡〈繫年〉管窺》·《深圳大學學報》(人文社會科學版) 2012年 第3期。[Liao Mingchun: «Qinghua jian «Xi nian» guankui», «Shenzhen daxue xuebao» (Renwen shehui kexue ban) 2012 nian di 3 qi].

李學勤：《清華簡〈繫年〉及有關古史問題》·《文物》2011年 第3期: 70–74 [Lixueqin: «Qinghua jian «Xi nian» ji youguan gu shi wenti», «Wenwu» 2011 nian di 3 qi: 70–74].

LIU, GUOZHANG, 2016, Introduction to the Tsinghua Bamboo-Strip Manuscripts. Leiden/Boston: Brill, 242.

MILBURN, O., 2016, The Xinian: an Ancient historical text from the Qinghua university collection of bamboo books. Early China. Vol. 39, 53–109.

PINES, Y., 2014, Zhou History and Historiography: Introducing the Bamboo manuscript Xinian. T'oung Pao. Vol. 100. No 4–5, 287–324.

PINES, Y., 2020, Zhou History Unearthed: The Bamboo Manuscript Xinian and Early Chinese Historiography. Columbia University Press, 352.

P. VAN ELS, S. QUEEN (eds.), 2017, Between History and Philosophy: Anecdotes in Early China. Albany: State University of New York Press, 376.

清华大学出土文献研究与保护中心编·李学勤主编：《清华大学藏战国竹简(貳)》(上海：中西書局·2011年)·頁135 [Qinghua daxue chutu wenxian yanjiu yu baohu zhongxin bian, Lixueqin zhubian: «Qinghua daxue cang zhanguo zhujian (er)» Shanghai:zhongxi shuju, 2011 nian), ye 135].

清华大学出土文献研究与保护中心. [Qinghua daxue chutu wenxian yanjiu yu baohu zhongxin]. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.ctwx.tsinghua.edu.cn/>

References

- Forbes. [Online]. Available from: <https://www.forbes.com/profile/zhao-weiguo/?sh=2b17cd903a58> [In English].
- HAEREE PARK, 2016, The Writing System of Scribe Zhou Evidence from Late Pre-imperial Chinese Manuscripts and Inscriptions (5th – 3rd Centuries BCE). Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH, 391. [In English].
- 廖名春：《清华简〈繫年〉管窥·《深圳大學學報》（人文社會科學版）2012年 第3期。[Liao Mingchun: «Qinghua jian «Xi nian» guankui», «Shenzhen daxue xuebao» (Renwen shehui kexue ban) 2012 nian di 3 qi]. [Liao Mingchun: «A Glimpse of Tsinghua Bamboo Slips «Xinian», «Journal of Shenzhen University», Humanities and Social Sciences Edition, 2012, Issue 3]. [In Chinese].
- 李學勤：《清华简〈繫年〉及有關古史問題》·《文物》2011年 第3期: 70–74。[Lixueqin: «Qinghua jian «Xi nian» ji youguan gu shi wenti», «Wenwu» 2011 nian di 3 qi: 70–74]. [In Chinese].
- LIU GUOZHANG, 2016, Introduction to the Tsinghua Bamboo-Strip Manuscripts. Leiden/Boston: Brill, 242. [In English].
- MILBURN, O., 2016, The Xinian: an Ancient historical text from the Qinghua university collection of bamboo books. Early China. Vol. 39, 53–109. [In English].
- PINES, Y., 2014, Zhou History and Historiography: Introducing the Bamboo manuscript Xinian. T'oung Pao. Vol. 100. No 4–5, 287–324. [In English].
- PINES, Y., 2020, Zhou History Unearthed: The Bamboo Manuscript Xinian and Early Chinese Historiography. Columbia University Press, 352. [In English].
- P. VAN ELS, S. QUEEN (eds.), 2017, Between History and Philosophy: Anecdotes in Early China. Albany: State University of New York Press, 376. [In English].
- 清华大学出土文献研究与保护中心编·李学勤主编：《清华大学藏战国竹简（貳）》（上海：中西書局·2011年）·頁135。[Qinghua daxue chutu wenxian yanjiu yu baohu zhongxin bian, Lixueqin zhubian: «Qinghua daxue cang zhanguo zhujian (er)» Shanghai:zhongxi shuju, 2011 nian), ye 135]. [Center for Unearthed Research and Protection, Tsinghua University, edited by Li Xueqin: «Bamboo Slips from the Warring States Period in Tsinghua University, Vol. 2». Shanghai: Zhongxi Publishing House, 2011, 135.] [In Chinese].
- 清华大学出土文献研究与保护中心. [Qinghua daxue chutu wenxian yanjiu yu baohu zhongxin] [Center for Unearthed Research and Protection, Tsinghua University]. [Online]. Available from: <https://www.ctwx.tsinghua.edu.cn/> [In Chinese].

«Сінянь» («Впорядковані по роках») як історичне джерело Стародавнього Китаю

У статті подано комплексну характеристику історичного нарративного джерела Стародавнього Китаю «Сінянь» («Впорядковані по роках») з колекції університету Цінхуа, вивчення і дослідження якого триває і донині.

У вітчизняний науковий обіг та українське сходознавство вперше вводиться цей твір, коротко розглядається історичний контекст його створення. Встановлено, що зафіксовані історичні події починаються з початку династії Західна (Рання) Чжоу і доводять виклад матеріалу до раннього періоду доби Чжаньго («Воюючі держави»), відтак це дає змогу по-новому поглянути на традиційний виклад перебігу історичних подій, історичних персонажів, правителів, які представлені у великій праці «Історичні записи» («Ши цзі») авторства Сима Цяня та мають багато нових відтінків, низку спростувань, упереджень і заповнюють прогалини наших знань з історії Стародавнього Китаю.

На основі вже опублікованих джерел та дослідницьких матеріалів зарубіжних авторів вивчено, що події у творі «Сінянь» частково співпадають по представленню матеріалу з такими класичними працями як «Бамбукові Аннали», «Книга історії/Книга документів» тощо. У процесі дослідження вдалося встановити, що з часів династії Західна (Рання) Чжоу держава Чу, яка багатьма дослідниками була віднесена до варварів, перебувала під глибоким впливом китайської традиційної культури мешканців Центральної рівнини і зробила власний внесок у цю культурну традицію взаємної інтеграції та культурного обміну. Також

розкриває нові горизонти ранньої історії держави Цінь. З'ясовано, що ці факти вимагають перегляду різноманітних аспектів політичної, адміністративної, правової та релігійної історії «китайського» світу.

Практичне значення: неоціненний матеріал для уточнення усталених постулатів у підручниках та матеріалах семінарських занять з історії Стародавнього світу, Стародавнього Китаю зокрема з тематики аналізованого історичного періоду.

Ключові слова: «Сінянь» («Впорядковані по роках»), бамбукові планки «цзянь» з колекції університету Цінхуа, Історія Стародавнього Китаю, держава Цінь, держава Чу, Західна (Рання) Чжоу, доба Чуньцю («Весни і осені»), доба Чжаньго («Воюючі держави»), китайська інтелектуальна традиція.

Serhiy Koshovyi, Candidate of Historical Sciences (Ph.D.), Chief consultant, The Secretariat of the Verkhovna Rada of Ukraine.

Сергій Кошовий, кандидат історичних наук, головний консультант, Апарат Верховної Ради України.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1079-1040>

Received: 14.09.2021

Advance Access Published: October, 2021